

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΣΑΒΑΤΟ

Ίδωχτήτης: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΡΜΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, άρ. 4, ΑΘΗΝΑ

Συνδρομή χρονιάτικη: Για την Ελλάδα και την Κρήτη άρ. 10. Για το εξωτερικό φρ. χρ. 12 50.—Για τις έπαρχίες δεχόμεστε και τριμήνες συνδρομές (1 άρ την τριμηνία). — Κανέναν δέ γράφεται συνδρομητής ά δέν προπληρώσει την συνδρομή του.

20 λεπτά το φύλλο. — Τα περιεμένα φύλλα πουλιούνται στο γραφείο μας, διπλή τιμή.

Βρίσκεται στην Αθήνα σ' όλα τα κιάσκια, και στις έπαρχίες σ' όλα τα πραχτορεία των Έφημερίδων.

Ο ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΥΣΤΕΡΙΣΜΟΣ

B*

Τρία μεγάλα τολμήματα έχει ή πολιτική του Βενιζέλου:

- α) Τήν ανάμιξη της στο Γλωσσικό ζήτημα.
- β) Τήν Έργατική Πολιτική. Και
- γ) Τήν οργάνωση της Παραγωγής με σοσιαλιστική κατεύθυνση.

Όταν κάμποσοι δημοτικιστάι βουλευτάι άνταμωθήκαμε ένα βρ δυ στα Γραφεία του «Έκπαιδευτικού Όμίλου» (σ' κ. κ. Δεμερτζής, Παπαναστασίου, Άραδαντινός, Περικλής Καραπάνος, Ίατρίδης, Πετμεζάς, Μαβίλης, Κουτούπης και δυό-τρεις άκόμη θαρρώ) και από μας μερικοί και από τους μη βουλευτάς (Δραγούμης, Πετροκόλκινος, Μάρκος Τσιριμώκος), εΰρηκαν σωστή τή γνώμη του κ. Μαβίλη να μή παρασύρουμε τον Βενιζέλο σε φανερόν άγώνα, διότι ήταν κίνδυνος να τον χάσουμε ελότεια. Οργιάζε στις έφημερίδες ή συκοφαντία, ή ανάμιξη του Δημοτικισμού με την Άθεϊα, ο άνακατωμός του μαλλιαρισμού με την προδοσία. Μολαταύτα έγινε

μια τριμελής έπιτροπή και άνετέθη σ' έμένα να του ζητήσω τή γνώμη του. Ο Βενιζέλος άπροκάλυπτα μου είπε ότι πρέπει στη Βουλή να γείνη έσο το δυνατόν πλατίτερη και δυνατώτερη ύποστήριξη της Δημοτικής, όχι πώς ήμπορούμε με τούτο να ελπίζουμε τίποτε άλλο παρά την έξοδο του ζητήματος από την πολλήν άντιπάθεια και την έπιβολή του στην προσοχή της Κοινής Γνώμης, ή έποία σε μια τόση παρουσίαση δημοτικιστών μέσα στη Βουλή θα έπαυε να νομίζη τους Δημοτικιστάς ως μισώνους, όργανα της ρωσικής προπαγάνδας, προδότες και θα ήθελε να συζητήση το ζήτημα. Και το να έπιτύχομε μια γενική εξέταση του ζητήματος, δίχως την πέτρινη προκατάληψη ότι ή Δημοτική είναι ύπουλη ξενική κατάκτηση, ήταν το μεγαλύτερο που είχε να ζητήση ο γλωσσικός άγών. Τι το όφελος να έχουμε το δίκαιο, να έχουμε και ένα Πρωθυπουργό μαζί μας, δίχως ή ελότης να ήέλη ν' ακούση λόγο για το ζήτημα αυτό; Πώς ήμπορούμε να έπιβάλομε τή ήέλησή μας, άφού φυσικά πέντε-έξ χιλιάδες άνθρωποι είναι ελιγώτεροι από πέντε-έξ εκατομμύρια; Και πώς είναι δυνατόν τα εκατομμύρια αυτά να γείνουν δημοτικιστάι; Με συνταγματικές διατάξεις ή με διδασκαλία; Μπορούμε να ύποθέσουμε πώς οι Βέλγοι σοσιαλιστάι παίρνουν σήμερα την έξουσία στα χέρια τους. Ήηφίζουν λοιπόν άμέσως ένα νέο Σύνταγμα και καταργούν το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Τι όμως έχουν να κερδίσουν στο Λαό που έσχυρά συγκροτημένος στους Συλλόγους «Άγιος Ίσίδωρος» και «Παναγία των Χωραφιών» άπαγγέλλει κάθε πρωί το πιστεύω στην ιερότητα της ιδιοκτησίας;

Πόσον δυνατά έπίστευε και πιστεύει ο Βενιζέλος μένον στην τακτική της διδασκαλίας ως μόνης άποτελεσματικής δια την πρόοδο και νίκη του άγώνος, μπορεί να μαρτυρήση τούτο: Άμέσως άμα ήλθε στην Ελλάδα, έδαλε σ' έέργεια την άνασύσταση του Βασιλικού Θεάτρου με **πλήρη άυτόνομια**.

Ο νοός του πρώτα-πρώτα για την διεύθυνση έπήγε στον Παλαμά και στον κ. Κώστα Χαντζόπουλο. Έβουλοδοσκοπήσαμε τον δεύτερον με τον κ. Νιρβάνα και τον πρώτον θαρρώ με τον κ. Παπαναστασίου και με τους κ. κ. Ποριώτη και Καζαντζάκη άν δέν με άπατά ή μνήμη. Άτυχες και οι δύο προσπάθειαι για λόγους τους όποιους αυτοί μπορούν να ειπούν. Όμως ο Βενιζέλος γυρίζει άλόμα στο σχέδιό του εκείνο, το μόνο που μπορεί να πείση τον κόσμο ότι ή Δημοτική δέν είναι κάτι ξένο, ρωσικό, άθεο, αλλά ή δική του γλώσσα, το γάλα του, ή άναπνοή του, ή ζωή του. Τι κερδίζουμε να φωνάζουμε πώς είμαστε Δημοτικιστάι και

* Η άρχή του στον άριθ. 489.

ὁ Λαὸς νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ ἡμᾶς ; Καὶ ποῦ γλωσσικὸ μανιφέστο ἐδοθήθησιν τῇ δημοτικῇ ἐπέκτασιν ὅσο ἡ θεατρικὴ ἐργασία τοῦ κ. Χαντζοπούλου, τοῦ κ. Μάνου, τοῦ Χρηστομάνου καὶ ἄλλων, ποὺ δὲν τοὺς ἐνθυμοῦμαι αὐτὴ τῇ στιγμῇ ; Θὰ ἐρωτοῦσα ἀκέριμα : τὰ γλωσσικὰ κηρύγματα τοῦ Ψυχάρη, τοῦ Παλαμά, τοῦ Πάλλη, τοῦ Ἑφταλιώτη δυνάτεψαν τὸν ἀγῶνα ἢ τὰ ἔργα των ποὺ ὅσο τὰ διαβάσει ὁ λαὸς, τόσο πεῖθεται πῶς τοὺς ἀδικεῖ ; (*)

Τὸ ὅτι ὠφέλησε ὁ Βενιζέλος τὸν ἀγῶνα, θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη ἀνελικρίνεια ἂν τὸ ἀρνηθοῦμε. Μὲ τὸ χέρι του ἐτσακίσε τὰ εἶδωλα, ποὺ λέγονται Μιστριώτηδες καὶ Γαρδίκηδες, ποὺ ἕνας λόγος τους ἀρκοῦσε νὰ βάλῃ τὸ λαὸ νὰ μᾶς ψήσῃ. Μὲ τὴν ἠρωϊκὴν του δήλωσιν πῶς εἶναι δημοτικιστὴς ἐχαλάρωσε τὴ φανατικὴ πρόληψιν ποὺ μᾶς ἐχώριζε ἀπὸ τὸ λαὸ σὰν προδότες, μαζώνους, ἀθέους. Σημειώνω μιὰ λεπτομέρεια χαρακτηριστικὴ : Στὴν παραμονὴ τῆς τελευταίας ἐκλογῆς ἐκυκλοφόρησε στὴν Ἀττικὴ ἀκακρὰνία ἕνα μαῦρο μανιφέστο γεμάτο ἀφορισμοὺς γιὰ τὸν κ. Καφαντάρη καὶ γιὰ μένα. Ἐξώρξε τὸ λαὸ νὰ σώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἔθνος καὶ νὰ μὴ μᾶς στείλῃ στὴ Βουλὴ. Ὁ λαὸς τὸ ἐδίεξε καὶ τὸ ἐπέταξε. Καὶ μολαταῦτα αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ἕνα χρόνον πρωτίτερα ἀποκαλοῦσε τὸν Μιστριώτη ἐθνομάρτυρα.

Ἄλλ' ἂν τὸ γλωσσικὸ τόλμημα τοῦ Βενιζέλου δὲν τὸ βλέπουμε ἀκόμα σ' ὅλη τὴν ἐκτασιν τῶν συνεπειῶν του, ἔμωσ στὴν ἐργατικὴν του πολιτικὴν τὸ ἔχουμε ἀκέριμα ἐμπρὸς μας, τεράστιον γιὰ ἕναν τόπον, ποὺ ὡς τὴν ὥραν τοῦ ἐρχομοῦ τοῦ Βενιζέλου, τύπος καὶ πολιτικοὶ ἐφώναζαν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐργατικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα. Μάταια ἕνας βουλευτὴς προσπαθοῦσε νὰ πείσῃ τὸν κ. Πάλλη στὴν τελευταία του πρωθυπουργία νὰ εἰπῇ ἕνα λόγο πῶς ἐτοιμάζει ἐργατικὴν νομοθεσίαν. Οὕτε ἤθελε ν' ἀκούσῃ λέξιν πῶς ὑπάρχει τέτοιο ζήτημα στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἔμωσ σήμερον ἔχουμε μιὰ ἐργατικὴν νομοθεσίαν, ποὺ ὅπως ἔλεγεν ὁ κ. Κουτούπης, ἀλλοῦ θὰ ἐπαιρναν μὲ θυσίας καὶ μακροὺς ἀγῶνας, καὶ ἡ ὁποία θὰ ἐτιμοῦσεν ἕνα κόμμα ρεφορμιστῶν, ἂν ἦτο ἔργο του. Καὶ ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ἐσημειώθηκε σ' ἕνα

(*) Ἐκαμὰ πειράματα σὲ λαϊκὰς τάξεις ἀκόμα καὶ σὲ βουλευτὰς καὶ μοῦ εἶπαν «μπᾶ ! αὐτὴ δὲν εἶναι μαλλιαρὴ γλώσσα ;» Μαλλιαρὴ ἐθάρρουν ἐκεῖνα τὰ ἀποτρόπαια πράγματα ποὺ ἐφκίαναν οἱ ἐφημερίδες γιὰ νὰ συκοφαντήσουν τὸν ἀγῶνα.

τόπον ἀστικῆς παντοκρατορίας, σ' ἕνα τόπον, ποὺ ἡ ἀστικὴ τάξις εἶναι τόσο μαχητικὴ ὡργανωμένη γιὰ πολιτικοὺς ἀγῶνας, ὥστε νὰ καταλύσῃ τρία παλαιὰ κόμματα (ἔργον τῶν Συντεχνιῶν καὶ τῶν Ἐμπειρικῶν Συλλόγων ἦταν κατὰ τὸ πλεῖστον τὸ ἀναποδογύρισμα τοῦ παλαιῦ πολιτικοῦ καθεστώτος).

Ὁ κ. Τριανταφυλλόπουλος μοῦ διηγεῖτο πρὸς μνημῶν τὸ τί γίνεται στὰ δικαστήρια καὶ στὸ Ἰπουργεῖο τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Οἱ χθεσινοὶ ραγιαῖδες ἐπῆραν ἕνα τόσο ἀέρα, ὥστε νὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ πιστέψῃ κανεὶς πῶς εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ προχτὲς προσκυνοῦσαν τὴν πόρταν τοῦ Λεβίδη καὶ τοῦ Μερκούρη. Ποιὸς ἐδοθήθησιν αὐτὴ τὴ θριαμβευτικὴ εἴσοδος τῆς Ἐργασίας εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν δικαιωμάτων τῆς, ποιὸς ἄλλος συνέτρεξε πραγματικὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, εἰς τὴν ὁποία εἶναι σαπυνοφόρους τὰ μανιφέστα καὶ τὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα ; Ζητούσαμε ἀπὸ τὸ Βενιζέλο νὰ φανερωθῇ ξάστερα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν γνήσιος σοσιαλιστῆς. Ἄλλὰ πολιτικὸς σοσιαλισμὸς, κοινοβουλευτικὴ σοσιαλιστικὴ ἐνέργεια εἶναι ἕνα τελευταῖον φανέρωμα ποὺ παρουσιάζεται, ἀφοῦ στρωθῇ πρῶτα ἡ στερεὰ βάση τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, ὀργανωθῇ, χαλυδωθῇ, σχηματισθῇ λαγαρὴ σοσιαλιστικὴ συνείδησις. Ὁ Cobden δὲν ἐδαπίσθη σοσιαλιστῆς. Ὁ μωσ σ' αὐτὸν κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται ἡ ἐργατικὴ ὀργάνωσις τοῦ Μάντσεστερ καὶ τὸ ξάνειγμα τῆς ἀγγλικῆς ἐργατικῆς σκέψεως στὰ μεγάλα ὀικονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα. Θὰ εἶμιον περίεργος νὰ μάθω ποιὰ γνωριμία μὲ τὰ ζητήματα αὐτὰ ἔχει κἀνεὶ ἢ ἐργατικὴ τάξις τῆς Ἑλλάδος, ἂν ἔχει κἀν εἶδωσιν πόσους φόρους πληρώνει στὸ Καραπάνο, Φωτιάδην, Πλατανιώτη γιὰ τὸ ψωμί, στὸν Ζαβογιάννη γιὰ τὸ σαποῦνι, στὸν Τάδε γιὰ τὰ σπαρματσέτα, στὸν Δεῖνα γιὰ τὴν ψάθην. Ἐπάνω σὲ μιὰ τέτοια κατάστασιν ὅχι σοσιαλιστικὴ πολιτικὴ μὰ μήτε εὐσυνείδητη κοινοβουλευτικὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ σταθῇ. Μόνον ἡ ὀργάνωσις τῆς ἐργατικῆς δυνάμεως, ὁ χωρισμὸς τοῦ ἐργάτου ἀπὸ τὰ παράσιτα, ἡ ἀναπόφευκτὴ ἐπομένως δημιουργία ἐργατικῆς συνειδήσεως καθαρῆς καὶ φωτεινῆς θὰ φέρῃ στὴ Βουλὴ τὰ μεγάλα ὀικονομικὰ ζητήματα, θὰ προκαλέσῃ μάχην ἐπάνω τους θὰ ἀναμορφώσῃ τὴν πολιτικὴν ἀερολογίαν εἰς ἀγῶνα ὀικονομικόν, θὰ χωρίσῃ τὸν ἐργάτην ἀπὸ τὸν ἀεργὸν εἰσοδηματίαν, θὰ κατατάξῃ τὰ κόμματα στὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἐργατικῶν τάξεων, αἱ ὁποῖαι θὰ γνωρίζουν τί θέλουν, τί ζητοῦν, τί δὲν τὶς συμφέρει καὶ ποιὸ εἶναι τὸ κοινωνικὸς ὠφέλιμος. Ἔργο λοιπὸν τοῦ τιμίου πολιτικοῦ εἶναι νὰ βοηθῇ τὴν ἐργατικὴν μάχην σὲ μιὰ τέτοια κατεύθυνσιν. Καὶ τὸ ἔργο αὐτὸ τὸ ἔκαμε μὲ τὸ παραπάνω ὁ Βενιζέλος, ἀφοῦ ἔδωκε

δεκαπλάσια από όσα άόριστα ζήτησαν τὰ λιγάρθημα εργατικά σωματεία.

Έκείνο όμως που θα μείνη ως γεγονός σημαντικό για την Ελλάδα και θα μεταπλάση ριζικά την κατάσταση της είναι ή πολιτική του Βενιζέλου στην Παραγωγή. Ταυτόχρονα εξεδηλώθη στά δυο μεγάλα κεφάλαιά της: Στην αύξησή της και στην οργάνωσή της. Βέβαια τὸ ζήτημα της οργάνωσης ενδιαφέρει τὸν σοσιαλιστικὸν ἀγῶνα που έχει σημαία τὸν καθαρισμὸ τῆς Παραγωγῆς ἀπὸ τὸν παρασιτισμὸ τῆς καὶ τὴν ἀπόδοση τῶν μέσων της στὸν ἐργάτη. Ἀλλὰ σ' ἓνα τρόπο που ή Παραγωγή είναι φθισική κάθε ἀπόπειρα οργάνωσός της είναι ἐπικίνδυνη ἔσο δύσκολη είναι, ἀφοῦ οργανωθῆ δυνατὰ καπιταλιστικῶς. Ἀξιωματικὸν σοσιαλιστὰ εἰς ἄλλα μέρη ἔδαλαν νερό στὸ κρασί τους ἀκόμα για τὴ δασμολογική πολιτική τῶν Κρατῶν, παίρνοντας τὸ μέρος τῆς Παραγωγῆς ἀπὸ ἀπόψεως κατ' ἐπιφανειαν ἀντίθετης πρὸς τὴς σοσιαλιστικῆς ἀρχές. Τί τὸ ὄφελος νὰ γείνη μὰ μέρα ή Ἔργασία κυρίαρχος τῆς Παραγωγῆς, ἀλλ' ὁ παραγωγικὸς ὀργανισμὸς νὰ μὴν ἴμπορῆ νὰ στέκη στὰ πόδια του; Καὶ γι' αὐτὸ ὄχι μόνο καὶ κάποια προστατευτική πολιτική δέχονται (για τὴς βιομηχανίες βέβαια που είναι βιώσιμες καὶ ἔχουν πλατὺν κύκλον ἐργασίας), ἀλλὰ καὶ τὴ δασμολογική ἀστάθεια τῶν Κρατῶν δὲν τὴ βλέπουν πάντοτε με εὐχαρίστηση διότι σαλεύει ἐξαφνικὰ τὴ βάση τῆς Παραγωγῆς.

Ἡ πολιτική του Βενιζέλου στην Παραγωγή ἀκόμα δὲν εἰσηλθε σὺ δασμολογικὸ στάδιο (τώρα ετοιμάζεται για τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τὸν μεγάλον στην Ελλάδα ὄχι μόνον ἀπὸ ἀποψη παραγωγική ἀλλὰ καὶ ταμειυτική (ἐφ' ὅσον κ. Χρηστούλακη ζητοῦμεν συμμαχίες, στρατούς, ἡρωϊκῆς ἀντιστάσεις, κλπ.). Ἀλλ' ἐνῶ ἀκόμη δὲν ἐθεμελίωσε καλὰ-καλὰ τὴν ἐργασία τῆς αὐξήσεως τῆς Παραγωγῆς με τὴν ἀφιέρωση ἑκατομμυρίων, ἐνῶ πρῶτα ὀλίγες χιλιάδες ἐξώδευε τὸ Κράτος για τὴν ἐνίσχυσή της, ταυτοχρόνως κατὰ τρόπο καταπληκτικὸ ἀπεπειράθη τὴν οργάνωσή της στὸν κυριώτερο κύκλον της, στὸν ἀγρονομικὸ «στὸ πρόβλημα τῶν προβλημάτων» κατὰ τοὺς σοσιαλιστάς. Πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ ἐξηγήσω γιατί χαρακτηρίζω κυριώτερο κύκλον τῆς Παραγωγῆς, τὴν ἀγρονομική περιοχὴ της. Ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια οἱ ἐργασίες του Liebig, Thaer, Solari καὶ ἄλλων ἐρριψαν βέβαια τὸ φάσμα τῶν προφητειῶν του Μάλθου, ὅτι ὁ κόσμὸς θα τελειώσῃ ἀπὸ ἀντίθετη κατεύθυνση τῆς Παραγωγῆς πρὸς τὴν αὐ-

ξηση τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀλλ' ή Εὐρώπη στὸ θέαμα τοῦ καναλισμοῦ τοῦ Λαούτης πρὸς τοὺς παρθενικοὺς τόπους τῆς Αὐστραλίας καὶ τῆς Ἀργεντινῆς ἐγύρισε καὶ σὰν ἀνύποπτος ἔμπορος ἀνεκάλυψε πῶς δὲν κρατεῖ λογαρισμὸ στὴν παραγωγική της ἐκδήλωση. Ἡ βιομηχανική παραγωγή περισσεύει κατὰ ἑκατομμύρια ἀπὸ ὅσα ζητεῖ ή κατανάλωσις. Ἡ ἀγρονομική παραγωγή ἐξ ἄλλου παρουσιάζει τεράστιο ἔλλειμμα, τὸ ὁποῖον ἀξάνει καθεμέρα με τὴ χαμμαρρώδη ἀγροτική ἐξοδὸ, που ἐρήμαζε τὰ χωράφια καὶ ἐγιγάντεψε τὴς ἀστικές μερμηγκοφωλιές «τῆς θυγατέρας τοῦ καπιταλισμοῦ».

Οἱ σοσιαλιστὰ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μείνουν ἀδιάφοροι ἐμπρὸς σ' αὐτὸ τὸ φαινόμενο. Βέβαια ή ἀγροτική ἐξοδὸς ἀξάνει τὴ στρατιὰ τῶν προλεταρίων καὶ ἀσφαλῶς ὁ ἀνακατωμὸς τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ με τὴν ἐπικρατική βιομηχανική μάζα είναι ἓνα κανάλι που σουδιάζουν οἱ σοσιαλιστικῆς ἰδέες καὶ στίς ἀκίνητες λίμνες τοῦ ἀγροτικοῦ ραγιαδισμού. Ἀλλὰ γιατί νὰ πληθαίνει τόσο ή ἀνθρώπινη δυστυχία ἀφοῦ είναι δυνατὸ με μὴ καλὴ οργάνωση τῆς Ἀγροτικῆς Παραγωγῆς καὶ τὸν ἀγροτικὸ πληθυσμὸ νὰ κρατήσουμε στὴ σωματική του ὑγεία (*) καὶ τὴν διανοητική του κατάσταση νὰ καλλιεργήσουμε καὶ τὴν ἰδιωτική παραγωγή νὰ μεταβάλουμε σὲ ὁμαδική; Βέβαια δὲν παίρνουμε ἀπὸ κοντὰ ἐκείνους που ἐτράθηξαν τὴν ἰδέα αὐτὴ ὡς τὰ ἄκρα τῶν ἰδεολογιῶν τοῦ Morris που βλέπει τὸ μέγαρο τῆς Ἀγγλικῆς Βουλῆς μεταβλημένο σὲ μὴ ἀποθήκη χημικῶν λιπασμάτων. Ἀλλὰ τὸ βλέπουμε τὸ ζήτημα, ἐκεῖ ὅπου τὸ τοποθετοῦν αὐστηροὶ ἀγροτικοὶ συγγραφεῖς ὅπως ὁ Μελὴν («Ἐπιστροφή στὴ Γῆ»), Βαντερβένλντε («Τὸ Ἀγροτικὸ Ζήτημα στὸ Βέλγιο» — «Ἀγροτικὸς Σοσιαλισμός»), ὡς μὴ ἀδυσώπητη οἰκονομική καὶ κοινωνική ἀνάγκη τῆς παραγωγικῆς ἰσορροπίας.

Μεγαλῆτερο καὶ βίαιότερο ἀπὸ ὅλα τὰ Κράτη ἀντικρύζει σήμερὰ ή Ελλάδα τὸ ζήτημα αὐτό. Καὶ πρῶτα-πρῶτα διότι δὲν ἔχει βιομηχανική ἐργασία πλατεία καὶ σταθερή, αὐτοδύναμη νὰ σταθῆ στὸν ἴδιο τρόπο της, ὄχι ν' ἀπλωθῆ καὶ ἐξωτῶν Ἑλληνικῶν συνόρων. Καὶ ἐπαμένως ὡς τεχνητὴ στὸν ὀργανισμό της, ἀφοῦ ή ζωὴ της δὲν είναι ή ἐργασία, δημιουργεῖ μὴ ψεύτικη βάση ἀξιών, μὴ κατάσταση θριάμβου τοῦ ἀτομισμού,

(*) Πόσο τὸ ἀπότομο ριζισμὸ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ στην ἀστική ζωὴ καὶ στὴ βιομηχανική ἐργασία είναι ὀλέθριο, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἰδῆ στίς μελέτες τοῦ Sergio Panunzio «Socialisme Juridique» καὶ «Droit Penal et le Socialisme».

τοῦ θράσους, τῆς ἐπιτηδειότητος, τῆς ληστείας, μία τέλος ἀντικοινωνική ἐνέργεια τῆς ἐργασίας στὸ καθαρὸ νόημα καὶ σκοπὸ τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας. Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ περιμένουμε ἀπὸ τοὺς διαφόρους κοινωνικοὺς κύκλους ἀντίληψη πλατύτερη, κοινωνικώτερη, ἀνθρωπινώτερη μὲ τέτοιον ἀναποδογυρισμὸ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐργασίας; Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ βλέπομε τὸ θρίαμβο τοῦ συμβατικοῦ ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ τῆς θρασύτητος ἐπὶ τῆς εὐλικρινείας, τοῦ ἀτομισμοῦ ἐπὶ τῶν γενικῶν συμφερόντων, τῆς μετριότητος σὲ οἰκονομική, κοινωνική καὶ πολιτική ἀποθέωση καὶ τοὺς ἀξίους καὶ ἐργατικούς ὡς ἀναρχικούς, μασώνους, περιτρίμματα; Ἐξετάσατε βαθύτερα τὸ ζήτημα τῆς ψεύτικης οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς ποὺ ἐδημιούργησε ἡ βιομηχανική ψευτοζωὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι μέγα μέρος τῆς καθαρουσιάνικης κυριαρχίας ὀφείλεται στὴν ὀργανική αὐτὴ ἀρρώστεια. Ἀλλὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ ζήτημα αὐτὸ ἔχει μίαν ἄλλη μορφή, αὐτὴ ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ. Εὐρισκόμεθα διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν ἐθνικῶν δοσοληψίων. Δίνουμε ἑκατομμύρια σὲ μεγάλα γυμνάσια καὶ παραγγελίαις καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ μὲ τὴ γενικώτερη πολιτικὴ φορτῶνουμε τὸν κόσμον στα καράβια γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ὅπου στέλλομε τὸν κ. Παπαμιχαλόπουλον νὰ τὸν ὀργανώσῃ γιὰ τὴ μέλλουσα ἐθνικὴ δράση. Μεγάλη θὰ εἶναι ἡ δύναμη τοῦ ἀταξισμοῦ ἂν μεθ' ἑαυτοῦ γυρῶσιν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ πολεμήσουν στὰ σύνορα γιὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὴ μία μεριὰ τὰ τσιφλίκια τοῦ κ. Καραπάνου καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ κ. Φωτιάδου Πλατανιώτη καὶ ἄλλων ἐφέντηδων.

Γιὰ τὸ Ἴρλανδικὸ πραξικόπημα τοῦ Γλάδστωνος «πολὺ λίγοι εἶνε οἱ Ἄγγλοι ἔγραφε ὁ Cairnes—ποὺ μποροῦν ν' ἀκούσουν δίχως ῥίγος τρόμου νὰ γίνεταί λόγος περὶ κανονισμοῦ διὰ τοῦ Κράτους τῶν ἀγρομισθωμάτων». Ἄν τὸ τοπικὸ ἐκεῖνο ἀνεπαρκέστατο κίνημα τοῦ Γλάδστωνος σὲ μιὰ Χώρα ἀλωισμένη ἀπὸ τὰ δυνατὰ κηρύγματα τοῦ Robert Owen καὶ τοῦ Henri George, σὲ Χώρα ποὺ ὁ ἀγροτικὸς σοσιαλισμὸς εἶναι καταδικῶς τῆς, ἀπάντησε τόση ἀντίσταση, στὴν Ἑλλάδα τὴν ἀνέγγιχτη ἀπὸ τέτοιες ἰδέαις πῶς πρέπει νὰ θεωρήσουμε τὴν ἀγροτικὴ πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου ἀνάμεσα σ' ἓνα πλῆθος ἀνθρώπων (μὴ ἐξαιρουμένων οὔτε κάποιων ὑπουργῶν του) ποὺ ἐχαρακτήριζαν τὴν ἀπαλλοτρίωση ληστεία καὶ ἀρπαγή; Βέβαια στὴν ἀρχὴν τῆς εἶναι ἀκόμα καὶ ὀφείλομε νὰ μὴν τὸ κρύψωμε πῶς δὲν τὴν βλέπομε ὡς τὴν ὥρα

αὐστηρὰ συγκροτημένη τὴν πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ Βενιζέλου. Θὰ ἠθέλαμε δηλαδὴ νὰ προχωρήσῃ ἡ ἐγκατάσταση τῶν ἀκτημόνων μὲ ὑποχρεωτικὸ συναιτερισμὸ, ὥστε νὰ ἔχουμε τὴ μικρὴ ἰδιοκτησίαν μὲ τὰ καλὰ τῆς μεγάλης καλλιέργειας, τουτέστι ἐλάναιρη τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῶν Γερμανῶν ρεβεζιονιστῶν ποὺ ξέχωρα ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμα καὶ πολλοὶ Μαρξισταὶ ὀρθόδοξοι (Καούτσκι—Γκάτι) τὸ θεωροῦν πῶς μπορεῖ νὰ ἐδηγήσῃ στὴν ἐμαδικὴ καλλιέργεια.

Ἄν ἔμως δὲν ἔγεινε στὴν ἀρχὴ ἔπως ἔπρεπε ἀγκαλιασμένη μὲ τὴν ἀπαλλοτρίωση ἡ συναιτεριστικὴ ὀργάνωση, ἐτοιμάζεται νὰ ὑποβληθῇ στὴν ἐρχομένη σύνοδο ἡ σχετικὴ ἐργασία, καθὼς βλέπομε σὲ κάποιες ἀνακοινώσεις τοῦ νέου ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Ἀνδρέα Μιχαλακοπούλου, ποὺ μὲ τί πλατύτατη μόρφωσίν του καὶ τὸ ἐλεύθερο μυαλὸ του ἦταν ὁ μόνος ἀξίος νὰ ἐργασθῇ δημιουργικὰ ἐπάνω στὴ Γεωργικὴ πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου. Ὁ κ. Χρηστουλάκης καὶ ὁ κ. Τρανὸς μὲ ἐρωτοῦν ποῦ εἶνε οἱ πολιτικοὶ Σύλλογοι ποὺ ὑπεσχέθη ὁ κ. Βενιζέλος. Ὁ Θεὸς τὸν ἐφώτισε καὶ μᾶς ἐφύλαξε ἀπὸ τὸ παραπάτημά του αὐτό. Τί εἶδους θὰ ἦταν αὐτοὶ οἱ Σύλλογοι καὶ ποιά ὑπηρεσία θὰ προσέφεραν στὸν κοινωνικὸ μετασχηματισμὸ; Τίς γνώμαις των; Καὶ ἀπὸ ποιά μεριὰ; Ἀπὸ τὴ μεριὰ τῶν συμφερόντων τοῦ ἰδιοκτήτου, τοῦ καλλιέργητοῦ, τοῦ βιομηχάνου, τοῦ καταναλωτοῦ, ποὺ θὰ ἦσαν ὅλοι μαζὺ ἀνακατωμένοι ὡς ἂν μέσα σὲ μιὰ κυψέλη μέλι, σφήκες, μέλισσες, κάμπιες, μερμήγκια, μελισσοφάγοι;

Μόνον ἡ ἐπαγγελματικὴ ὀργάνωση θὰ μᾶς σώσῃ. Μόνον αὐτὴ θὰ χωρίσῃ τὰ συμφέροντα τῶν τάξεων, τουτέστι θὰ καθαρίσῃ τὴν Ἐργασίαν ἀπὸ τίς σφήκες, ποὺ λέγονται ἐπιχειρηματίες, κεφαλαιοῦχοι μεγαλοἰδιοκτήτες, ἔμποροι, μεσίτες. Μόνον αὐτὴ θὰ μᾶς λυτρώσῃ τὴν παραγωγὴ ἀπὸ τὰ ὄρνια τῆς καὶ θὰ τὴν παραδώσῃ στὴ κατανάλωσιν μὲ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς πρώτης ἐπὶ τῆς δευτέρας (*). Διότι

(*) Εἶναι κοινὸ πρῶγμα νὰ μᾶς στενοχωρῇ ἡ περιορισμένη νομικὴ μορφή ποὺ ἔχει ἡ νομοθεσία τῆς ἐπαγγελματικῆς ὀργάνωσης καθὼς καὶ τὰ ἀναγκαστικὰ ἀστικά κινήματα τῶν Κυβερνήσεων ἀπέναντι τῆς ἐλευθέρως κινήσεως τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐνώσεων. Ἡ οὐσιαστικὴ ἐνέργεια τῆς συγκεντρωμένης ἐργατικῆς δυνάμεως οὔτε βοηθεῖται παραπολύ ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις ὅπως τὸ δείχνει ὁ γαλλικὸς σοσιαλισμὸς μὲ τὰ παθήματά του, ἀπὸ τὸν Millenard, τὸν Viviani καὶ τὸν Briand, οὔτε καθυστερεῖ μὲ ὅποιονδήποτε ἀντίπραξιν ἂν ἔχει μέσα του ζωὴ ὅπως τὸ φανερῶνει ὁ βελγικὸς σοσιαλισμὸς ποὺ ἀναποδογυρίζει σὲ ὀφέλειά του τίς ἐργατικὰς ὀργανώσεις, ποὺ ἰδρύει ἐπίτηδες ὁ κληρὸς γιὰ νὰ τὸν πο-

δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι ὁ συνδικαλισμὸς καὶ ὁ συναιτερισμὸς δὲν εἶναι ὀριστικὰ μορφὰι τῆς μελλούσης Κοινωνίας, ἀλλὰ ὄργανά της, τὰ ὁποῖα μοιραίως θὰ ἀλληλοπολεμήσουν δυνατὰ ἕως ὅτου ὀριστικὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ἀνάγκη τῆς καταναλώσεως, ὡς κυριάρχου, ὡς διευθυντρίας, τῆς Παραγωγῆς ἐργαζομένης κατ' ἐπιταγὴν της. Διότι τί μεγάλη ὠφέλεια θὰ εἶναι γιὰ τὴν κοινωνία, ἀφοῦ κάθε μέλος της εἶναι κατὰ τὰ 9) 10) καταναλωτὴς καὶ κατὰ τὸ 1) 10) παραγωγός, ἂν διώξουμε τὸν καπιταλιστὴ ἐπιχειρηματία ἀπὸ τῆς διεύθυνσης τῆς Παραγωγῆς καὶ τὴν παραδώσουμε σὲ νέον τύραννο, στὸν αὐτόνομο παραγωγό;

Εὐτυχῶς ἡ ταυτόχρονη ὀργάνωσις τῶν παραγωγικῶν καὶ καταναλωτικῶν ἐνώσεων μαζὺ μὲ τὴν ἐργατικὴ πολιτικὴ μᾶς ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ὀργανικὴ ἀνάπτυξιν τῶν παραγόντων τῆς μελλούσης Κοινωνίας δηλαδὴ τῆς ἀπολυτρωμένης Παραγωγῆς ἀπὸ τὸν παρασιτισμὸν καὶ τῆς ἀπολυταρχικῆς Καταναλώσεως. Πολλὰ βέβαια μέτρα χρειάζεται ἀκόμα ἡ ὀργάνωσις τῆς Παραγωγῆς γιὰ μιὰ ἀσφαλῆ ἐξέλιξιν της πρὸς τὴν εὐρύτερην ἀνάπτυξιν τῶν δύο παραγόντων της καὶ ἴσως κατορθώσουμε ἀπὸ τὸ «Νουμά» σὲ μιὰ εἰδικώτερον σειράν ἀρθρῶν νὰ δώσουμε μιὰ μορφήν τοῦ Ἀγροτικοῦ Ζητήματος (ποῦ καταλαμβάνει τὰ 9) 10) τῆς ἐλληνικῆς παραγωγῆς), ὡς μέρους τοῦ παγκοσμίου ἀγροτικοῦ προβλήματος, μὲ τὰ ἀνάλογα μέτρα ποῦ ἐνέπνευσεν εἰς ἄλλα Κράτη καὶ τίς σχετικὰς ἰδέας καὶ προγράμματα τῶν Σοσιαλιστῶν.

Ἄλλ' εἴτε ἔχει εἴτε δὲν ἔχει τὴν δύναμιν ὁ Βενιζέλος γιὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς πολιτικῆς του αὐτῆς (ἡμεῖς ἔχομε ἀπόλυτη πίστιν στὴ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ δύναμιν του) εἴτε λοιπὸν ὁ Βενιζέλος ἔχει τὴν ἀξιάδα νὰ ἀνανεώνεται, νὰ πηγαίνει ἀγκαλιαστὰ μὲ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐποχῆς του, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὁ κ. Χριστουλάκης θεωρεῖ ἐλάττωμα καὶ ἡμεῖς ὡς τὴν μεγαλύτερην ἀξίαν τοῦ πολιτικοῦ, ποτὲ δὲν θὰ τὸ ἀρνηθοῦμε ὅτι αὐτὸς ἦταν ἀρχὴ νὰ βλέπομε ὡς βέβαιον αὐριον μιὰ νέα κατάστασις ποῦ δίχως αὐτὸν θὰ ἦταν ἀπροσδιόριστα μακρυνὴ ἀποψη τῆς ἱστορίας μας. Ἀνάγκη ἔμωσ ἅμα συζητοῦμε νὰ ἔχομε ἀπὸ προτῆτερα ὀρισμένην τὴν θέσιν μας. Ἡ νομιμοποίησις σὲ τέτοια ζητήματα εἶνε θαρρῶ ἢ ἐξῆς: Εἶμαι δημοτικιστὴς καὶ κρίνω τὸν Βενιζέλον μόνον στὴν ἀνάμιξίν

λημήσῃ. Ἀπὸ τὴν πολιτικὴν δὲν ἔχει νὰ περιμένει παρὰ κάποια πλάγια ὑποστήριξις ὅσο νὰ πάρῃ τὴν πρώτην πνοήν του. Ἐπειτα δυνατεύει μόνος του ἂν ἔχει ζωὴ καὶ διευθύνει τὴν πολιτικὴν κατάστασιν.

του στὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα. Εἶμαι ἐρθόδοξος σοσιαλιστὴς ἢ συνδικαλιστὴς καὶ μοῦ εἶνε σὲ τοῦτο ὠφέλιμος καὶ σ' ἐκείνο μὲ ζημιώων. Εἶμαι ρεφορμιστὴς, ἐννοῶ τὴν πολιτικὴν ὡς ὄργανον τοῦ ἀγῶνος καὶ τὸν κρίνω μὲ τῆς ἀνάλογες ἀξιώσεις μου. Ἄλλὰ νὰ τὸν κρίνω σ' ἓνα ἄρθρον ὡς δημοτικιστὴς, ὡς σοσιαλιστὴς, ὡς ἐθνικόφρων, δηλαδὴ ὡς Ψυχάρης, ὡς Χαντζόπουλος, ὡς δημοσιογράφος, ὡς Δασκαλογιάννης αὐτὸ ἔτι θέλετε εἶνε, ἀλλὰ κριτικὴ βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ. (*)

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ. Ὅσοι βιαστήκανε νὰ ζητάνε ἀπὸ τὸν κ. Βενιζέλον πρόγραμμα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, ἱκανοποιήθηκαν σήμερον καὶ ἀποστομωθήκανε. Μέσα σὲ δύο χρόνια μᾶς παρουσίασε τὴν Ἑλλάδα συνεννοημένην μὲ τὰ ἄλλα Βαλκανικὰ κράτη, τὴν Ἑλλάδα ἐτοιμοπόλεμον καὶ τὸν Ἑλληνικὸν ἐγκέφαλον ὅπως ὅποτε ἰσορροπημένον.

Πάνάθεμά το! Ἐπρεπε νὰ μᾶς κυβερνήσει ἓνας Κυβερνήτης δημοτικιστὴς γιὰ νὰ ἴδοῦμε καὶ μετὰ οἱ Ρωμιοὶ Θεοῦ πρόσωπον. Μὲ τοὺς κλασικοθρεμένους ἀρχηγούς μας ἔλο καὶ τὸν κατήφορον κατακυλώσαμε.

ΟΙ ΔΙΚΟΙ ΜΑΣ. Μιὰ μέρα, σὰ γαληνέψουνε μὲ τὸν καιρὸ τὰ πράγματα, ἔχομε νὰ ποῦμε πολλά, πῶς ἐνέργησαν οἱ δικοί μας, πῶς φερθήκανε, πῶς δουλέψανε σὲ τούτη τὴν κρίσιμην περίστασιν. Κι ἀνάμεσα σὲ ἔλους μας, ἓνας, ἀπὸ τοὺς πιὸ διαλεχτούς, μέσα ἀπὸ τὸ γραφεῖον του, συστηματικὰ καὶ ἀθόρυβα, δούλεψε νὰ σαρκώσῃ τὸνειρον τοῦ Ρήγα. Καὶ κρυφκαμαρώνει σήμερον ποῦ ἡ δουλιὰ του στεφανώθηκε μὲ ἐπιτυχίαν καὶ τὴν χαίρεται ἀλάκαιρον τὸ Ἔθνος, ποῦ βλογαεῖ τὸν ἀγνωστο ἥρωα.

Η ΕΝΩΣΗ. Πολιτικὰ ἐνώθηκε ἡ Κρήτη μὲ

(*) Θὰ ἠθέλαμε νὰ ρωτήσομε τὸν κ. Χριστουλάκη τί λέγει τώρα γιὰ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Βενιζέλου; Θὰ θυμᾶται βέβαια πῶς ἐπέμεινε ὅτι τίποτε δὲν γίνεται καὶ ὅτι ἦταν παλαιοπολιτικὸν κόλπον ὁ ὑπαιγιμός μας ὅτι ὁ Βενιζέλος δὲν μπορεῖ νὰ φανερώσῃ ἀκόμη τὴν ἐξωτερικὴν του ἐργασία.